

MIT VÁRSZ A BOKORTÓL?

1.

Meghatározom a Bokrot. Személyeket jelöl, akiket az elmúlt félszázad során folyamatosan befolyásolt és ihletett a Názáreti Jézus alakja: tanítása és életútja; személyeket, akiket meghatároz a jézusi örökség. Továbbá autonóm személyeket jelöl, akiket meghatároz a meggyőződésük, azaz nem tekintenek semmiféle engedelmisséget csúcsértéknek. Végül személyeket jelöl, akik java részükben a római katolikus egyházban nevelkedtek, de tartozhatnak az emberiség bármely csoportjába. Azaz lehetnek:

a/ bármely más vallásfelekezetnek tagjai is,

b/ lehetnek a maguk módján vallásosak; tehát vallásosak anélkül, hogy valamelyik vallási felekezet tagjának vallanák magukat,

c/ avagy agnóosztikusok is, akik azt képviselik, hogy a transzcendenciát illetően nem lehetséges igazolt megállapításokra jutni,

d/ sőt, lehetnek ateisták is, akik úgy gondolják, hogy a tapasztalható világ végső okát a tapasztalható világon belül kell keresni.

Még mindig a meghatározásnál maradva: a Bokor személyeket jelöl, akik tagjai egy autonóm személyekből álló kisközösségnek (legfeljebb 12-13 fő), amely maga is autonóm. Abból adódik ez a létszámbeli korlátozás, hogy a felmerülő témákban sorban mindenkit meg akar hallgatni a közösség. Az pedig, hogy ez a közösség autonóm, annyit jelent, hogy ha egy közösség magán belül megegyezik valamiben, ebben befolyásolhatja és ihletheti őt a Bokor bármely más – ugyancsak autonóm személyekből álló és autonóm – kisközössége, de egy másik, egy akár még oly nagy múltú kisközösség véleménye sem prejudikálhat a kisközösségi megegyezésnek. Azaz tekintélyi elv nem határozhatja meg döntésüket, mert ezt az elvet a Bokron belül nem ismerjük el, és nem alkalmazzuk. A közösségek belső egysége megkívánja, hogy egy Bokor-közösség választott vezetője egyúttal tagja legyen egy másik, nagyobb múltú Bokor-közösségnek is. Kívánatos ez, mert ott információkat tud felvenni, melyekkel magát gazdagítja, s melyeket felkínálhat a maga által vezetett Bokor-közösségnek.

Mindezen meghatározás-elemekből következik, hogy mi nem a Bokor. Ez részint nyilvánvaló a meghatározás elemei alapján:

a/ nem függetlenek Jézus személyétől,

b/ nem az engedelmisségtől, nem a tekintélyi elvtől irányított személyek,

c/ nem közösségbe tartozás nélküli, attól független egyedek.

De tovább is pontosítandó, hogy mi nem a Bokor. Nem politikai párt, nem is egyesület, amelynek rögzített alapszabályai vannak, amelyben a tagok tagdíjat fizetnek stb., stb. Egyet emelek ki a pontosítások köréből: a Bokor nem is vallásfelekezet. Semmi problémát nem jelent ez a maguk módján vallásosok esetében. (Ezeket csak azért nem jelölöm a „hívő” szóval, mert a vallásfelekezetek tagjait is jelölheti ez a szó). Ugyanez a helyzet az agnóosztikusok és ateisták esetében is; nyilvánvalóan ők sem óhajtának tagjai lenni valamelyik vallási felekezetnek. Jelenthet azonban problémát a nagy többség számára, tehát azok körében, akik valamely vallásfelekezet - általában a római katolikus - tagjainak vallják magukat. E vallásfelekezetek ugyanis - a történelem eddigi tanúsága szerint - kivétel nélkül és szükségképpen tekintélyi elvűek, és krédójuktól irányítottan engedelmisséget kívánnak tagjaiktól.

Amennyiben az a vallásfelekezet, amelyhez a Bokor egy tagja tartozik, ellenkezésben áll adott esetben azzal, amit a Bokor-tag jézusi örökségnek tud, kötelessége a Bokor-tagnak ez ellen alkalmas módon tiltakozni. Alkalmas módon: nem feltétlenül az istentiszteleten, talán nem is a hittudományi alapképzés során, inkább később és kötetlenebb formákban. E tiltakozásból ma a római katolikus egyházban adódik ugyan probléma, de nem feloldhatatlan.

Megtapasztaltuk. 1976 végén Lékai bíboros be akarta fagyasztani közösségeink munkáját, s ezek ellen az Evangélii Nuntiandi pápai enciklikára hivatkozó Bokor-tagoknak csak azt tudta mondani, hogy igaz ugyan, hogy e kisközösségeket „az Egyház reményének” állító Enciklika, de csak Nyugaton érvényes, nálunk nem. Álláspontján azonban változtatni kényszerült. 1981-ben már büszkén hirdette – a Párttól kapott engedélye alapján –, hogy Magyarországon (tehát a Szovjet-blokkban!) is vannak kisközösségek; mégpedig jók, amelyek megtartják az állam törvényeit és engedelmeskednek a hierarchiának, és vannak rosszak, amelyek nem tartják meg az állam törvényeit, és nem engedelmeskednek a hierarchiának. Ez utóbbiak voltak a Bokor kisközösségei. Annak következtében állíthatta ezt, mert közben a Bokor arra a felismerésre jutott, hogy keresztény ember nem lehet katona, s ennek hatására a Párt inkább engedélyezte a magyar katolikus egyháznak a kisközösségeket. Természetesen azok számára engedélyezte, akik elhatárolják magukat tőlünk. A kisközösségek állami legalitása tehát a Bokor áldozatának, börtönvállalásának lett az eredménye.

A püspöki kar teológiai szakreferense, Paskai, 1980-ban azon az alapon utasítja el a Bokor áldozatvállalását, hogy az megbontaná a NATO és a Varsói Szerződés közötti egyensúlyt. (Teológiai érv!) De 1981 végén a számomra rendezett inkvizíciós tárgyalás anyagából már kihagyják ezt a témát, a jézusi erőnemalkalmazást. Maguk is érezték, hogy ezen az alapon még sem vádolhatnak valakit egy Jézusra is hivatkozni akaró egyházban. Szubtilisabb, dogmatikai témákat kerestek, hogy bizonyítsák eretnek-voltomat; azt, hogy nézeteim szemben állnak az Egyház alapvető tanításaival.

Nos, minden vallás közös vonása, hogy Istenről, Isten kapcsolatáról velünk és a mi istenmegközelítésünk módjáról – értelmünket meghaladó (csak „az értelem és az akarat vallási engedelmességével” elfogadható) hittételeket is vall. A különböző vallások e hittételei ellent mondanak egymásnak. Mindegyikük abszolút bizonyossággal vallja igaznak e sok mindenben egymásnak ellentmondó tételeit, hiszen kinyilatkoztatásra (kinyilatkoztatásukra) hivatkoznak. Ha valaki hozzá akar tartozni egy konkrét vallásfelekezethez, akkor ezeket a hittételeket hinnie kell. Úgy gondolom, hogy ez a hit - amelyet vallania kell, ha vallásfelekezethez akar tartozni - nem jelenthet többet, mint el nem utasítást. Nem utasíthatja el, mert sem nem igazolható, sem nem cáfolható, nem utasítja el, mert egy meghatározott vallási kultúrához akar tartozni, de ugyanakkor az elnemutasításon túl nem tudhat állást foglalni abban, ami az ember számára értelmével nem megragadható, s amiről a különböző vallásfelekezetek különbözőképpen vélekednek – egymással harmóniában nem levő kinyilatkoztatások alapján. Ez a „krédó, tehát nem utasítom el” magatartás is eredményezhet konfliktusokat, de nem szükségképpen: a vallások hierarchiái beérhetik ma már azzal is, hogy nem tagadjuk meg tételeiket.

A fentebbiekben meghatároztuk a Bokrot. Összefoglalom a lényegét: bárki tagja lehet közösségeinknek, akit meghatároz az, amit jézusi örökségnek gondolunk

2.

Ez után már áttérhetünk a címben foglalt kérdés második elemére, hogy mit várunk ettől a Bokortól. Kik? Mindenek előtt a Bokor tagjaira gondolok. Érdekes lehet megvizsgálni, hogy mit várnak tőle azok, akik nem tartoznak hozzá: a római katolikus, vagy bármely más egyház hierarchiája, az államhatalom, a szimpatizánsok, stb. Röviden majd sort kerítünk rája, de előbb szétnézünk a magunk háza táján. Az utolsó tíz esztendő belső igényeivel akarok foglalkozni.

Húsz esztendeje (80-ban) fogalmazódott meg először egyik testvérem ajkán a megállapítás és kérdés: „Megírtad a KIO-t, de nem mondtad meg, hogyan kell megépíteni az Isten Országát, honnan vegyünk erőt hozzá!”. Az első tíz esztendőben (80 és 90 között) nem volt éles ez a kérdés, mert harcban álltunk, és csináltuk az Isten Országát: testvéreink még a Jézusért vállalt börtön mélyén ültek. Az utóbbi tíz évben lett élessé. Miért? Mert kinyíltak a

börtönök kapui, s az államhatalom képviselői között – láthatóan, nem a titkos szolgálat - senki se törődik azzal, hogy járunk-e kisközösségbe, megtagadjuk-e a fegyverviselést. Ma mindkét magatartás legálisnak számít államunkban. A hierarchia továbbra is érezhető nyomásán, bizalmatlanságán kívül csak magunkkal kellett szembesülnünk. A közel ötven esztendő üldözöttsége után ez merőben új helyzetet jelentett. Ebben az új helyzetben - az addig úgy-ahogy egységes Bokron belül - különböző irányzatok kezdtek jelentkezni. Sorra veszem őket.

Elsőül a mélyebb lelkiiséget szorgalmazó irányzatot jelölöm. Az első nemzedék a 40-es években, majd a következő nemzedék a 60-as évek végén, olyan-amilyen lelkiisége alapján vállalta a kisközösséget, amely a Gulag-ban eltűnés halál- illetve börtönkockázatával járt. A 70-es évek végén mindkét nemzedék vállalta a fegyverfogás visszautasítását, amely egyértelműen bebörtönzéssel járt. Olyan-amilyen lelkiiség alapján vállalták. Milyen volt ez a lelkiiség? A 40-es és 60-as években kivétel nélkül buzgó templomjárók voltak a vállalkozók. A 70-es évek végétől kezdődően ez a buzgóságuk jelentősen megcsappant annak következtében, hogy a hierarchia a pártállammal vállvetve harcolt törekvéseink ellen. De ez a buzgó vagy mérsékelt templomjárói kedv is elegendő volt a vállalók esetében ahhoz, hogy teljesítsék, amit lelkiismeretük hangja megkívánt tőlünk. A 70-es évek során nálunk is begyűrűzik a pennsylvániai Pittsburg-ból elinduló és Suenens belga bíborostól támogatott karizmatikus mozgalom, de semmiképpen sem mondható, hogy a meglátott feladatokat azok végezték volna jobban, akik elkezdtek Lélek-keresztségről beszélni és nyelveken szólni. Voltak, akik kiegészítették lelki életi repertoárjukat a mondott karizmatikus mozgalom istenmegközelítési eszközeivel, és voltak, akik nem újítottak módszereiken.

Vagy öt évvel ezelőtt hallottam először egy a 90-es évek során korábbi párttagságából megtért testvérünktől, hogy a Bokor egészének meg kell térnie. Nem volt szavaiból világos, hogy ez a megtérés valójában mit is jelentett volna. Alighanem az általa képviselt irányzathoz kellett volna a Bokornak megtérnie. Próbálom megrajzolni ezt az irányzatot: figyelni Isten bennünk levő hangjára, önfeledten és hosszan énekelni, hinni a másokért mondott imádságok gyógyító erejében, a Mária-jelenésekben, szeretni a testvéreket, stb. Nem régiben részt vettem az említett lelkigyakorlaton. A már közel húsz éve köztünk levő elmélkedőnek szavai nyomán az egyik résztvevő fogalmazta meg, hogy az elmélkedőtől hallottak fogják biztosítani számunkra, hogy meg is tudjuk valósítani azt, amit már annyit hallottunk: azt, hogy jónak kell lennünk, de megfelelő lelkiiség hiányában nem tudtuk ezt összehozni. Az elmélkedő az aktív csendről, a meditációról értekezett. Nos, ezzel a két példával tudnám jellemezni – tökéletlenül – ezt az irányzatot.

Valóban, mindegyikünknek dolga keresni az istenmegközelítés külön útjait. Azért kell ezt tennünk, hogy teljesíthessük Isten akaratát. De előttünk van vallásunk kétezer esztendejének tapasztalata. Egyet ragadok ki belőle. Clairvaux-i Szent Bernát egyetemesen elismerten a keresztény misztika doktora: senki nem vetekegethet vele az istenmegközelítés útjának keresésében, megtalálásában. Ez a Szent Bernát helyeselte a keresztes hadjáratokat, és az albiak – e Jézus nyomán járnak akaró középkori „eretnység” – fegyveres kiirtását. Az „igazán mély lelkiiség” Szent Bernátnál kart karba öltve járt a tömeggyilkolás helyeslésével. Ennek és hasonló tapasztalatoknak alapján azt kell mondanom, hogy gyümölcsseiről ismerjük meg a fát, amely fa ez esetben jelentse a lelkiiségi irányzatot.

Az elmúlt félszázadunkat nem a választott lelkiiségi irányzat igazolta, hanem mindenek előtt a gyümölcs, amely elsősorban két tett volt: a kisközösségek létrehozása, és az istentelen, sátáni katonai eskü letételének visszautasítása. Hozzá kell még tennem azért ehhez még egy harmadik tettet is, ami nem váltotta ki Párt és Egyház megbotránkozását. A gyermekvállalás volt ez a tett: 16, 10, 9, 8, 7, 6, 5 és 4 gyermeket vállaltak testvéreink családonként. Lehet, hogy pocsék volt a lelkiiségünk, de teremtünk. Ennek kapcsán még a házasságainkat is meg kell említenem. Csak mutatóban van köztünk elvált ember, bár a templomban kötött házasságok nagyjában ugyanolyan arányban bomlanak fel, mint a nem templomban kötöttek.

Ezért aztán bármennyire is nagyra becsülöm a mélyebb lelkeségi utak megtalálni akarását, „vigyázó szememet” inkább a fa gyümölcsére, és nem a fára vetem. Ha a gyümölcs jó – már pedig jó volt -, akkor rendben vagyunk, akármilyen is volt a fa, a lelkeségünk. Akármilyen volt? Nem. Jó volt, mert jó gyümölcsöt termett.

Megtoldom ezt még valamivel. Milyen lelkesége volt a Tizenkettőnek? Hagyományos zsidó lelkesége. De ott hagyták Jézus hívására a hálót, a vámot és a strichelést. Ha szétszaladtak is a nehéz órában, de újra összegyűjthetők voltak. Ha semmi mást sem tudtak lelkeség címén, mint amit zsidó családjaikban tanultak: tehát zsoltározni, akkor is elvállalták Jézusért a kereszthalált. Gyenge kis lelkeségi irányzat, de figyelemreméltó jézuskövetés. Mintha Jézus nem lelkeségi irányzatot hozott volna, hanem az Atya akaratának teljesítését. Lehet, hogy a Bokornak gyenge volt a lelkesége, nem volt elég mély - az elmúlt félszázadban... De kielégítő volt benne az Atya akaratának teljesítése. Olyan gyümölcsöket termett, amelyek nem teremtek akárhol, akármely fán.

A magyar katolikus püspöki kar évről-évre összehívja a különböző lelkeségi irányzatokat országos találkozóra. A Bokrot elfelejtje meghívni. Ha felhívják a figyelmét e mulasztásra, akkor sem hív meg minket. Aligha vagyunk lelkeségi irányzat. A fa gyümölcse érdekli minket.

3.

Áttérek a következő irányzatra. Semmi sem jellemzi jobban az elmúlt tíz esztendőnket, mint az új dogmatikákat csináló buzgalom. Feszegetjük a pofonos ládát, mint korábban is, de most a kiközösítés pofonos ládáját. Nem kell felsorolnom, hogy kik mindenkik látták körünkben ambíciójukat abban, hogy megállapítsák: nem a római katolikus egyház dogmatikáját kell vallani, hanem amit ők felkínálnak. Hogy magam nem borulok le a katolikus – és semmiféle - dogmatika előtt, azt a KIO, a Pál-szintézis és újabb dolgozataim megírásával, azt hiszem, kellően igazoltam. Ebben a le nem borulásban azonban mértéket tartottam. A mértékem az volt, hogy valamelyik vallásfelekezethez – történetesen a római katolikusnak – tagja akartam maradni. Akartam, mert ateista nem vagyok. Akartam, mert az agnoszticizmust nem kívánom zászlómul: ha nincs is biztos válasz, én egy válaszrendszerrel, azt, amelyikbe beleszülettem, amelyik az én vallási kultúrámat adja, vállalni akarok, legalább is az elnemtetés mértékében. Akarom, mert nem akarok egy Bokor-felekezethez tartozni, mert amíg élek, nem akarok az új felekezethez alapítás zsákutcájába tévedni.

A képviselt új nézetek erejében bizonytalan Jézusnak a feltámadása, esetleg van reinkarnáció, Jézus csak olyan ember volt, mint bárki más, stb. stb. És ha ezek a tételek igazolhatók, akkor mi van? A Szellemi Búvárok Egyesületében tartottam előadás sorozatot vagy jó öt éve, és csak nem akart előkerülni szövegeimben az ott majdnem kötelezőnek számító bűvös téma: a reinkarnáció. Nem került elő, mert el tudtam mondani Jézus üzenetét, a jézusi örökséget, nélküle is. Akkor felállott valaki – ma már testvérem és barátom -, és ezt mondta: „Valljon színt! Hiszi-e a reinkarnációt?” Válaszoltam: Nem tudok színt vallani, mert nem tudom, hogy van-e. Nem voltam még odaát, hogy megtudakolhassam. Egyet azonban biztosan mondhatok: a reinkarnációt vallva ugyanolyan tökéletesen elmehetünk a jézusi üzenet teljesítése mellett, mint ahogyan elmehetünk akkor is, ha nem valljuk a reinkarnációt.

Nem akarom a dogmatika jelentőségét, viszonylagos állandóságának és reformjának fontosságát semmibe venni: minden vallásban többé-kevésbé folyamatos a dogmafejlődés. Sajnálatosnak tartom, hogy jószándékú embereket elégettek a máglyán a kötött dogmatikáktól eltérő hitükért; s nem biztos, hogy nem azoknak volt igazuk, akiket megégettek. Azt is megengedem, hogy a kötött dogmatikák védelme teszi a keresztény felekezetekben nem egyszer lehetővé, hogy jobb ügyhöz méltó buzgalommal elmenjenek a jézusi üzenet mellett. Azért van ez így, mert nem az számukra a lényeg, hogy megvalósuljon az Isten Ország, hanem hogy érintetlen maradjon tévedhetetlennek tartott dogmatikájuk. Ha van ötezer vallás,

van ötezer tévedhetetlen dogmatika is. Telve egymásnak ellentmondó állításokkal, amit nem tudunk, nem is akarnak megszüntetni. Nem is lehet, mert az ember Isten irányában érdekelt lény. Mindenképpen fog teológiákat gyártani, s különbözőket. Mikor fognak a vallások rájönni, hogy nem tévedhetetlen dogmatikákat kell vallaniok, hanem az emberi természetre, az emberi lelkiismeretre figyelés mellett csak őrizniök kell egy kulturális örökséget, az ő tájuk, csoportjuk nemes vallási hagyományát? Isten tudja. De ma már a vallásközi párbeszéd korát éljük, s ez a párbeszéd aligha lehetséges ötezer tévedhetetlen álláspont között. Talán egyszer majd rájövünk, hogy csak kulturális örökséget őrzünk, és Isten senki embert és egyetlen kultúrát, egyetlen teológia képviselőit sem hagyja magára. Azokat sem, akiket korábban ördöggel cimborálónak, megátalkodott pogányoknak gondoltunk és mondtunk.

Ugyanazt a kérdést kell feltennem ennek a Bokor-beli irányzatnak is, amit az előzőtől kérdeztem. Segít a dogmatikai kérdések kiélézése az Isten Országának megcsinálásában? Aki vallja a reinkarnációt vagy kételkedik Jézus istenségében, különb tettekre képes Istenért, mint az, aki az ellenkező álláspontot képviseli? Ugyanarra srófra jár tehát az agyam, mint az előző irányzatnál. S állítom, hogy a katolikus dogmatika teljes elfogadása mellett vállaltuk a 40-es években a kisközösségbe járást, bár nem tudtuk, hogy nem a Gulagon kötünk-e ki e vállalásunkkal. Húsz éve sem volt még semmiféle „eretnek” tanításunk, amikor visszaadtuk a katonakönyvet. A Tizenkettő is a korabeli zsidó dogmatikai elképzelések alapján csapott Jézus tenyerébe, s vállalta ezzel a folytatást, a vértanú halált.

Meg kell tehát kockáztatnom egy alapvető kérdést, amely ide is vonatkozik. Mi van előbb a lelkiség vagy a jézuskövetés? A logikai rendben kétségtelenül a lelkiség. De vallom és képviselem azt is, hogy a bátor vállalás megszüli a következményekkel együtt járó feladatok, terhek és keresztek elviseléséhez szükséges erőt. A jézusi tett vállalása szüli a következmények elviseléséhez szükséges lelki erőt, a lelkiséget. Petőfi semmiféle lelkiségi irányzatnak nem volt elkötelezettje, s ki tudta mondani, hogy ott essen el ő a harc mezején. A Tizenkettővel ugyanígy volt. A Bokor első két nemzedékével nem különben. Az Egyház kétezer esztendő története különös módon igazolja e látásomat: amikor fontos lett a lelkiség, addigra elvettük a jézusi csilingelést. Szent István, Pázmány, Prohászka, a magyar katolikus lelkiség kiemelkedő képviselői, hírből sem ismerték az evangélium közepét: azt, hogy embert ölni nem szabad. Protestáns testvéreink sincsenek ezzel – minden reformáció ellenére sem - másképpen. Az a lelkiség, amely jézusi gyümölcsöket terem, jó lelkiség és kielégítő lelkiség és jézusi lelkiség. Minő tettek megtevését szorgalmazza egy áhított mélyebb és különb lelkiség? Ezt el kell döntenie! Ugyanez vonatkozik a dogmatikai reformokra is. Jézusnál a mindenek feletti igazság: szeretni kell. Csak az a lelkiség vagy dogmatika igazolt, amely szeretetgyümölcsöket terem.

4.

Van még egy harmadik irányzat is a Bokorban. Míg az előző kettőt csak a Bokornak egy töredéke képviseli, addig ezt a harmadik irányzatot a Bokor egésze képviseli - egy-két személyt, családot kivéve. Ezt az irányzatot csak negatív akarom most megfogalmazni, mert ő maga is így fogalmazta meg önmagát. Így hangzik: biztos, hogy nem a kommúna a megoldás. Képviseli ezt az első, immár nyugdíjas nemzedék, amely örül, hogy ki tudja nyugdíjából fizetni számláit, s az öregség ezer bajával küszködik. Képviseli a 4-16 gyermeket nevelő második nemzedék, amely hősiesen küzd, hogy magát el nem adva a beköszöntő új világnak, fenn tudja tartani múltból hozott eszményeit. Képviseli a tanulás és pályakezdés, fészekrakás gondjaival birkózó, 30 felé tartó harmadik nemzedék is, ha ugyan még nem kopott ki szülei, nagyszülei eszmei vonalából, ha még komolyan tudja venni, hogy üzenet van ránk bízva, amelyet tovább kellene adni. Mindezt fogyó nemzedékek képviselik. Az első nemzedék úgy fogy, hogy temetjük őket, a második nemzedék úgy fogy, hogy közülük egyesek megtalálják helyüket az új világban, s csak egyre halványabb és egyre távolabbról

lelkesítő eszménnyé alakul számukra, hogy valamikor közénk tartoztak. A harmadik nemzedék pedig úgy fog, hogy egyszerűen nem is vállalja el szülei eszményeit: legalább is java részben nem igényli, hogy csoportba kerüljön.

Ezek következtében fogyunk, de kikből növekedünk? Nem a hagyományosan vallásos emberekből. A vallásosak számára '77. évi rehabilitációm olyan-amilyen volta következtében továbbra is eretnekek, vagy legalább is eretnek-gyanúsak vagyunk, akikkel nem óhajtanak kapcsolatba kerülni, hogy el ne veszítsék az egymással újra – most nem a kommunistákkal - csak szoros szövetségbe került trón és oltár kegyeit. Vannak közülünk – nem sokan, csak egynéhányan -, akik utat találnak egy korosztálytól független új, a régítől eltérő réteghez. Azokhoz, akik agykontrol, rejki, jóga, természetgyógyászat útján jutnak el, vagy jutnak vissza a gyermekkoruk hitét pótló jézusi Bokor-üzenethez. Nem egyszer párt-múlttal, és nagyon sokszor tönkrement házassággal, második férjjel-feleséggel. Ebből a rétegből kerülnek ki a Bokor új csoportjai. A fordulat előtti közösségek vagy felbomlanak, vagy létszám-gondokkal küszködnek, s aligha van köztük olyan, amelynek már oszlania kellene, mert sokan lettek.

Ez az a szituáció, amelyben elhangzik, hogy új dogmatikára és új lelkesítésre van szükség. Magam ezzel szemben azt gondolom, hogy új tette van szükség, amit a Bokor – ha nem talál meg – az életével fizet érte. Vagy úgy fizet, hogy kihálnak közösségei, vagy úgy, hogy új dogmatikát keresve új felekezetre lel, vagy új lelkesítést keresve, olyan jól megtalálja helyét saját felekezetében, hogy nem lesz szüksége többé Bokorra.

Az új tett a kommúna? Azt hiszem, igen. Hogy miért, elmondom. 1990-ig nem lehetett kommúnát csinálni. Azóta ennek az állam részéről nincs akadálya. A kommúna is benne van a jézusi üzenetben. Csak ezért? Nem csak ezért, hanem azért is, mert az emberiségnek olyan szüksége van rá, mint egy falat kenyérre. Meghatározom a kommúnát. Nem időről-időre összejáró közösség, amilyenek az elmúlt félszázad során voltunk. Egymás közelében élő, közös munkával kenyeret kereső, s egymással vagyonszövetségben élő emberek közösségét jelenti a kommúna, melyben mindenki megkapja a jézusi egy dénárt.

A tőkés társaságok világhuralmának korában élünk. Ez a Duchrow-féle pezsgős pohár szindrómával jár. Egyre nagyobb lesz - évtizedről évtizedre megállapíthatóan - a kevés gazdagok és a szegények tömegei között a jövedelem különbsége. Fokozza a bajt, hogy nincs mód elzártnak a világtól, a tisztas munkára és a tisztas szegénység életformájának áldozni. Nincs mód rá, mert a globalizáció egyetlen világfaluvává teszi az emberiséget. Ha, mondjuk 80 esztendővel ezelőtt, a koldus-szegény Jancsi az alvégről megszerette a koldus-szegény Julcsát a felvégről, akkor a legény barátai egy hétvégen felhúzták sárból, nádból azt a viskót a faluvégen, amelybe beállítottak egy ágyat szalmazsákkal, párnával, dunyhával, s egy asztalt két székekkel, egy tapasztott kemencét, s kaptak lakodalmi ajándékul egy tyúkot meg egy süldőt, s már kérhették is a pap áldását. Budaváriban, ma negyven éves legények kószálnak az utcán, akikre rákérdezek, hogy mikor nőszülnek már. Mire visszakérdezek: Mire, Gyuri bácsi? Házat kellene építeniök; olyat, amilyenre lakhatási engedélyt kapnak. Előttük a példa: a szomszéd község határában épült több száz milliós költséggel egy csodapalota, be se lehet látni a kerítés mögé, azt se lehet tudni, hogy kié. Ahhoz mérik magukat. Keresnek havi 50-60 ezret is, de inkább elisszák.

Demográfiai robbanásról beszélnek a nagy világban. Európában nincs demográfiai robbanás. Inkább fogyás és színesedés. Magyarországon még kevésbé van robbanás. Pár év alatt közel tíz százalékkal fogyott a társadalom, s az előrejelzések arról beszélnek, hogy a jövő század közepére közel felére fogy a társadalom. A nemzetről nem is beszélek. A romák szülnék e hazában, s ha többségbe kerülnek, nem biztos, hogy megteszik nekünk azt a szívességet, hogy magyarnak is gondolják-vallják magukat. Isten nem kívánja tőlük. Ragaszkodhatnak saját nyelvükhöz, kultúrájukhoz.

Másról is beszélnek a nagy világban. A környezetvédők reális veszedelemnek mondják a korlátlan gazdasági fejlődés álmának következtében a Föld biológiai

katasztrófáját. A politológusok reális veszedelemnek mondják a vallási, etnikai és anyagi különbözőségek és a másoknak fölibe kerekedni akarás következtében a folyamatosan jelenlevő háborúk eszkalációját – egészen a nukleáris világháborúig. Globális aknamező felett járunk.

A Bokor pedig – a kommúna gondolatától fázva - ma inkább azt mondja, hogy mindig volt valahogy, majd ezután is lesz valahogy, és hogy nem bírja a katasztrófákat jövendőljaj-profétákat. Azt mondja, hogy inkább módosítsuk a dogmatikánkat, és keressünk valami hatékony lelkesítőt. Ezek nem ráznak. Segítségére sietnek a reform-közgazdászok, akik meg azt tanácsolják, hogy ne engedjük be a multikat az országba, és kis nemzeti vállalkozásokat csináljunk. Ha volna kormány, amelyik megtenné, holnapra megbukna, mert a multinacionális tőke hamar megtalálná azokat a személyeket, akik teljesítik, amit kíván. Vagy olyan gazdasági csődbe kergetné az országot, amilyenbe akarja. Elfelejtette a Bokor, hogy Jézus nem új szerzési rendekben, kommunista vagy neoliberális gazdasági rendekben bízott, hanem a totális adás, a totális osztozás rendjében? Abban a rendben, amelynek időtlen mintája a Szentháromság, amelynek jó hírének közénk hozta, s amely rend nem fogadja be országába a gazdag ifjút.

Minek következtében csinál velünk a tőkés társaságok világhatalma azt, amit akar? Annak következtében, hogy az embert és a társadalmakat – s egy új konstantini fordulat erejében immár a Bokrot is - az mozgatja, amiről Jézus azt mondta, hogy nem abban áll az ember élete. Mi az, ami az embert és a társadalmat mozgatja? Mi az, amiben nem áll az ember élete? A másik embernél többet birtokolni akarás mozgatja, a pleonexia (Lk 12,15), amelyet kapzsiságnak fordít a középkori magyar nyelv. A jézusi üzenetnek pedig kihagyhatatlan, lényegi eleme, hogy nem az általunk birtokolt javak bőségéből áll az ember élete. A tőkés társaságok világhatalmát meghatározó elv és a jézusi örökség összeegyeztethetetlen, szabatosan kizárják egymást. Az egyik a vevés, a kapás világhatalma, a másik az adás, osztozása. A nyelv híven tükrözi, ami mozgatja az embert. A kap ugyanolyan ige, mint az ad. „Kapzsi” szavunk van - időtlen idők óta. „Adzsi” szavunk viszont ma sincs. Pedig a kapzsiság Szent Pál szerint is bálványimádás, s ő azt merészeli állítani, hogy a kapzsi nem öröklök az Isten Országát (Kol 3,5;1Kor 6,10). Nem öröklök, mert Isten élete és övének élete adásból áll.

Mindannyian jól tudjuk ezt családunk életéből. Mert ugye az ember mindent megtesz a gyerekeiért?! Helyes. De a jézusi üzenet lényegéhez tartozik, hogy jelen pillanatban családunk tagjainak létszáma hat milliárd. Erről kell gondoskodnunk. Ezt kell ellátni a jézusi egy dénárral. Aki ezt megérti, az adzsi ember. Aki ezt nem érti, minden jószándéka ellenére sem tud más lenni, mint kapzsi..., s utánunk a vízözön. Aki nem érti ezt, menjen és tanuljon kereszténységet Marx Károlytól.

Ha elmegy hozzá és ugyanakkor azt is tudja a kereszténységből, hogy a jézusi üzenetnek szerves része az erőnemalkalmazás, mert nincs jézusi erőalkalmazás, akkor a termelő eszközöket nem fogja államosítani, de a jeruzsálemi keresztények mintájára lesz keresztény: ”senki nem mondott vagyonából semmit a magáénak, hanem mindenük közös volt” (ApCsel 4,32). A tőkés társaságok világhatalma ellen nincs más védekezés, csak ez: nem akarok többet birtokolni, mint a testvérem. Ha nem tudok idáig eljutni, orromba fűzi a karikát, a többet birtokolni akarás, a pleonexia karikáját, s úgy rángat, ahogy akar.

Az osztozás társadalmában – a kommúnában - megszabadulok a többet birtokolni akarástól, s felszabadulok az értékek szolgálatára. A gyermekeim is, akik 18 éves koruktól optálhatnak - ha akarnak - a tőkéshez és azok karikájához. Tudom, hogy felszabadulok a kommúnában az értékek szolgálatára és megszabadulok a másoknál többet birtokolni akarás sántán rabságából. Piarista múltamból tudom, ahol nem mondtam semmit a magaménak, mert mindenük közös volt. Mindannyian dolgozhattunk Kalazancius atyánk szövegében, s mindannyian megkaptuk az egy dénárt.

Szerzetes renddé kell lenniök a Jézust követőknek. A feleségükkel, a férjükkel, a gyerekeikkel együtt. A tőkés társaságok világából nem tudnak kiszállni, de „a többet akarok fogyasztani, mint a testvérem” világából kiszállhatnak, ha vagyonukat és jövedelmüket egy jézusi testvéri közösségre bízzák, mely mindegyikünknek biztosítja nem ugyan igényeinek kielégítését, de a tényleges szükségletét. Bárki csatlakozhat hozzájuk, akármilyen vallású, vagy világnézetű, ha nem kíván többet magának, mint amennyi testvérének jut. Ennél többet mondani erről a szerzetes rendről nem kell, és ma még nem is lehet. Nem is lehet, mert ugyanolyan autonóm közösség lesz, mint amilyen autonómak a Bokor közösségei. A részleteket naponként fogja produkálni az életük, amely autonóm döntéshozatalok és döntés-kijavítások láncolata lesz.

Ha el nem kezdjük, pillanatokon belül ott leszünk vagy talán már ott is vagyunk, ahol az európai és a magyar társadalom. Panaszkodunk a szűkös lehetőségeink miatt, reménykedünk az Európa Közösségbe bekerülésünkben, ahol megint csak a szűkös lehetőségeink miatt fogunk panaszkodni. Közben halálra ítéljük nemzetünket. Azzal ítéljük halálra, hogy nem szülünk, csak egyet-kettőt, helyette feleségünket-férjünket cserélgetjük. Sírnak a gyerekeink, mert a szülők nem bírják egy egykézű társadalom igényeit: új tanév és gyerekenként 15 ezer forint, osztálykirándulás szintén 15 ezer forintért. A szerzetesrend kivonul ebből a reklámok diktálják fogyasztási rendből, és szükségletet elégit ki, nem igényeket.

Aki ennek a lehetőségét tagadja, csak azon az alapon tagadhatja, hogy nem hisz abban, hogy az ember felzárkózhat Jézushoz. Ha pedig nem hisz, akkor - orrában a tőkések karikájával – ömlenghet a kétezer esztendő kerestény kultúra fölénységéről, s menetelhet a biológiai és nukleáris katasztrófa felé. Ezek a katasztrófák talán elkerülhetők, talán elkerülhetetlenek. De hogy a pleonexia szüli és táplálja őket, nem kétséges. Ennek a pleonexiának kell a gyökerében ellent mondani. Meg kell lelkigyakorlatoztatni a kapitalitákat = meg kell lelkigyakorlatoztatni a Bokor tagjait. Az egyenlőségjel törölhető? Aligha. Boldogok a szegények, boldogok a kicsik, és boldogok az üldözöttek, akik nem védik meg magukat. Övék a mennyek országa. Ha valakik, hát ők öröklék a földet. Ők az Isten gyermekei. S ha van, hát ők látják meg az Istent.

Karácsonykor 50 éve múlt, hogy megkérdeztem Jézust, miért akar kifosztani bennünket a betlehemi istálló koldus szegénységét mutatva nekünk. Azt a címet kapta az elmélkedés, hogy *Régi írás*. Akkor is sejtettem valamit. Valamit, ami mára félelmetes arányúvá, tudássá érett. Hogy nincs más ígérete Bolygónkon az ember megmaradásának, mint a betlehemoi jászol szegénységével megbarátkozás. Csak a pleonexiát megtagadva van ígéret és ígéret-teljesülés: aki elhagyja a gyilkos, istengyűlölő, fenevad Pénz, a Mammon világát Jézusért, az kap százannyi testvért és nővért, házat és földet – és ráadásul még az örök életet, amely a szeretet élete, s amely nem odaát kezdődik, hanem idelelent. Ott csak folytatódik.

5.

Mit vársz a Bokortól? Én ezt várom. Mit vár a világ a Bokortól? Semmit. Mit várnak a hierarchiák a Bokortól? Hogy tűnjön el a színtérről minél hamarabb. Hát ha nem érti meg a Bokor az idők szavát, akkor félek, el is tűnik. Mit vár az Isten a Bokortól? Megmondta a színeváltozás hegyén: „Ez az én szeretett Fiam, őt hallgassátok!”. Azaz hűséget a jézusi örökséghez, vagy ha úgy tetszik, a Hamvas Béla-i Hagyományhoz, az emberi lelkiismeret egyértelmű hangjához.

Ez a Bokor-bosszantás? Érdemes?